

TŘI SOUSEDNÍ ZEMĚ VÝCHODNÍHO PARTNERSTVÍ NA JIŽNÍM KAVKAZU

Politika Východního partnerství EU přijatá v roce 2009 se týká šesti postsovětských států: Arménie, Ázerbájdžánu, Běloruska, Gruzie, Moldavska a Ukrajiny. Východní partnerství má podporovat úsilí o politické, společenské a hospodářské reformy v těchto zemích v zájmu posílení demokratizace a řádné správy, energetické bezpečnosti, ochrany životního prostředí a hospodářského a společenského rozvoje. Všechny členské země (s výjimkou Běloruska, jehož členství bylo pozastaveno) se účastní Parlamentního shromáždění Euronest.

Evropský parlament ustavil Delegaci pro vztahy s jižním Kavkazem, která dohlíží na Parlamentní výbor pro přidružení EU-Gruzie, Parlamentní výbor pro partnerství EU-Arménie a Výbor pro parlamentní spolupráci EU-Ázerbájdžán a sleduje činnost zvláštního zástupce EU pro jižní Kavkaz a krizi v Gruzii.

GRUZIE

V gruzínských prezidentských volbách v roce 2018 a v parlamentních volbách v roce 2016 zvítězila koalice s názvem Gruzínský sen, čímž se potvrdila euroatlantická orientace země. V červenci 2016 vstoupila v platnost dohoda o přidružení mezi EU a Gruzii, jejíž součástí je prohloubená a komplexní zóna volného obchodu. Gruzie vyvíjí velké úsilí o sladění svých právních předpisů s normami EU, což mělo mj. za následek zrušení vízové povinnosti pro krátkodobé pobyty v schengenském prostoru od března 2017. EU, s níž Gruzie uskutečňuje přibližně 27 % svého celkového obchodu (2018), je nejdůležitějším obchodním partnerem této země. Finanční podpora EU se zaměřuje na hospodářský rozvoj, řádnou správu, pohyb osob a vzdělávání. Předpokládá se, že v rámci evropského nástroje sousedství na období 2017–2020 bude přiděleno 371 až 453 milionů EUR.

Gruzínská demokracie stále zaznamenává významnou polarizaci politiky (což se odráží také v mediálním prostředí) a přetrvává napětí mezi vládní koalicí a opozicí v atmosféře opakujících se obvinění ze selektivní spravedlnosti a politicky motivovaných protikorupčních kampaní. Tato polarizace se ještě prohloubila s procesem ústavní reformy v letech 2017–2018. Tento proces však také vedl k úspěšnému dokončení přechodu gruzínského politického systému na parlamentní systém s úplným poměrným zastoupením od roku 2024 a v tomto ohledu byl pozitivně ohodnocen jak Benátskou komisí Rady Evropy, tak i EU.

Obyvatelé Gruzie, kteří jsou svědky pomalého, avšak pokračujícího zabírání Jižní Osetie a Abcházie Ruskem, vložili své naděje do přiblížení se k EU a NATO. EU zdůraznila význam mírového řešení patové situace v regionech Jižní Osetie a Abcházie, které by současně zajistilo územní celistvost Gruzie. EU podporuje úsilí o urovnání konfliktu prostřednictvím zvláštního zástupce EU, pozorovatelské mise Evropské unie a nástroje EU přispívajícího ke stabilitě a míru, čímž doplňuje ženevská mezinárodní jednání. Strategický dialog mezi EU a Gruzii o otázkách bezpečnosti je známkou důvěry ve vztazích mezi oběma stranami. Gruzie rovněž významně přispěla k několika operacím v rámci společné bezpečnostní a obranné politiky EU, a to na základě rámcové dohody o účasti Gruzie, která vstoupila v platnost v roce 2014.

A. Postoj Evropského parlamentu a meziparlamentní spolupráce

V březnu 2019 se v Tbilisi konalo osmé zasedání Parlamentního výboru pro přidružení EU-Gruzie. Na tomto zasedání bylo přijato závěrečné prohlášení a doporučení, které zdůraznily pokrok v oblasti harmonizace a probíhajících reforem a současně vyzvaly k dalšímu úsilí v oblastech, jako je nezávislost a účinnost soudnictví, pracovní právo a nediskriminace. Text také opětovně zdůraznil, že Evropský parlament neochvějně podporuje nezávislost, svrchovanost a územní celistvost Gruzie v rámci jejích mezinárodně uznaných hranic. Ve svém [usnesení](#) z listopadu 2018 o provádění dohody o přidružení uvítal Parlament „nadále probíhající reformy a pokrok“, kterého bylo dosaženo při provádění dohody a prohloubené a komplexní zóny volného obchodu.

B. Sledování průběhu voleb

Gruzii navštívily delegace Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE/ODIHR), který zahrnuje i poslance Evropského parlamentu a sleduje parlamentní, prezidentské a místní volby v této zemi. Parlamentní volby v roce 2016 byly vyhodnoceny jako celkově demokratické a spravedlivé i přes několik procedurálních nesrovnalostí a obvinění ze zavražďování. Zvítězila strana Gruzínský sen, která si zajistila „ústavní většinu“ (75 % poslanců) potřebnou pro přijetí změny ústavy. Co se týče prezidentských voleb v roce 2018, OBSE a EU kritizovaly zneužívání administrativních zdrojů, silnou polarizaci soukromých sdělovacích prostředků a negativní kampaně.

ARMÉNIE

Arménské vztahy s EU jsou nejednoznačné, ale to se možná brzy změní. Na jedné straně se Arménie rozhodla připojit se k Euroasijské hospodářské unii (EAEU) s Běloruskem, Kazachstánem a Ruskem krátce před tím, než tato unie dne 1. ledna 2015 vstoupila v platnost, čímž ukončila proces vyjednávání o dohodě o přidružení s EU. Na druhé straně byla v prosinci 2015 zahájena jednání o nové dohodě mezi EU a Arménií, která se zakládá na hodnotách EU, ale je slučitelná i s novými povinnostmi Jerevanu vůči Euroasijské hospodářské unii, a díky pragmatismu, který obě strany projevily, byla rychle uzavřena a podepsána komplexní a posílená dohoda o partnerství. Dohoda, kterou všechny členské státy EU ještě musejí ratifikovat, je uplatňována prozatímně od června 2018.

Politická situace v Arménii se radikálně změnila v květnu 2018, kdy pokojné pouliční demonstrace proti vládě Republikánské strany Arménie (RPA) přivedly k moci

opozičního vůdce Nikola Pašinjana (tzv. „sametová revoluce“). Předčasné parlamentní volby v prosinci 2018 vedly k drtivému vítězství bloku nového premiéra, který získal více než 70 % hlasů, zatímco Republikánská strana Arménie nedosáhla ani 5% hranice pro vstup do parlamentu, což svědčí o tom, do jaké míry si veřejnost přála změnu. Nová vláda čelí řadě výzev, zejména pokud jde o hospodářský rozvoj, ale i v programu reformy v oblasti právního státu, transparentnosti a boje proti korupci. Podpora EU Arménii je poskytována především prostřednictvím evropského nástroje sousedství, v jehož rámci by se mělo na období 2017–2020 přidělit 144 až 176 milionů EUR.

Arménie je již přes 30 let zapojena do vleklého konfliktu s Ázerbájdžánem ohledně statusu oblasti Náhorního Karabachu. Napětí dosáhlo nejvyššího bodu od roku 1994 během tzv. čtyřdenní války v dubnu 2016. Vztahy s Tureckem jsou chladné, neboť Turecko podmiňuje znovuotevření svých hranic s Arménií pokrokem v řešení konfliktu o Náhorní Karabach. EU uvítala nedávné výměny mezi prezidenty a ministry zahraničí Ázerbájdžánu a Arménie a zavedení opatření ke snížení napětí na arménsko-ázerbájdžánských hranicích a linii dotyku mezi Karabachem a Ázerbájdžánem.

A. Postoj Evropského parlamentu a meziparlamentní spolupráce

Evropský parlament dal v červenci 2018 svůj souhlas s komplexní a posílenou dohodou o partnerství mezi EU a Arménií a přijal doprovodné [usnesení](#), v němž rovněž vyjádřil uznání obyvatelům Arménie za pokojnou výměnu moci. V souladu s touto dohodou se Výbor pro parlamentní spolupráci transformoval v Parlamentní výbor pro partnerství. Ustavující zasedání se konalo v říjnu 2018. Výsledné společné prohlášení se zaměřilo zejména na provádění komplexní a posílené dohody o partnerství, otázky demokracie, právního státu a řádné správy a na výzvy v oblasti regionální bezpečnosti. V dubnu 2015 přijal Evropský parlament [usnesení](#) o stém výročí genocidy Arménů.

B. Sledování průběhu voleb

Arménii několikrát navštívili poslanci Evropského parlamentu jako účastníci volebních pozorovatelských misí OBSE/ODIHR, a to i během předčasných parlamentních voleb v roce 2018. Organizace voleb v Arménii se výrazně zlepšila. Volby v roce 2018 byly vyhodnoceny kladně jako dobře zorganizované a s minimálními nesrovnalostmi a delegace Evropského parlamentu [konstatovala](#), že počet pochybení při volbách výrazně poklesl.

ÁZERBÁJDŽÁN

Jednání o „komplexní dohodě“ mezi EU a Ázerbájdžánem byla zahájena v únoru 2017. Nová dohoda se bude zabývat otázkami souvisejícími s politikou, obchodem, energetikou a dalšími specifickými oblastmi, včetně podmínek pro možné zavedení bezvízového režimu v budoucnu. Měla by obsahovat ustanovení o společné zahraniční a bezpečnostní politice a o otázkách stojících mimo tuto oblast, včetně důležitých ustanovení týkajících se demokracie, právního státu a základních práv. EU, s níž Ázerbájdžán uskutečňuje více než 40 % svého celkového obchodu (2018), je klíčovým obchodním partnerem této země, a to zejména díky vývozu ropy do EU. Vývoz energie z Ázerbájdžánu do EU se pravděpodobně dále zvýší po dokončení projektu jižního koridoru pro přepravu plynu, který má vést plyn z Kaspického moře do Evropy.

Ázerbájdžán se na indexu demokracie společnosti Economist Intelligence Unit z roku 2018 umístil na 149. místě ze 167 zemí a ve zprávě o svobodě ve světě za rok 2018 byl označen za „nesvobodnou zemi“. Prezident İlham Alijev, který v současnosti vykonává své čtvrté funkční období, v roce 2003 vystřídal svého otce Heydara Alijeva. V roce 2016 byla přijata změna ústavy, která spočívala mimo jiné v prodloužení funkčního období prezidenta z pěti na sedm let a vytvoření funkce prvního viceprezidenta. V roce 2017 prezident do této funkce jmenoval vlastní manželku.

Ázerbájdžán je již přes 30 let zapojen do vleklého konfliktu s Arménií ohledně statusu oblasti Náhorního Karabachu. Napětí dosáhlo nejvyššího bodu od roku 1994 během tzv. čtyřdenní války v dubnu 2016. EU neochvějně podporuje úsilí spolupředsedů Minské skupiny OBSE a jejich základní zásady z roku 2009 s cílem urovnat konflikt mírovou cestou.

A. Postoj Evropského parlamentu a meziparlamentní spolupráce

Evropský parlament opakovaně vyjádřil znepokojení nad situací v oblasti lidských práv v Ázerbájdžánu. Ve svém [usnesení](#) z roku 2015 Parlament vyzval ázerbájdžánské orgány, aby okamžitě přestaly zasahovat proti občanské společnosti a činnosti v oblasti lidských práv. Po intenzivním tlaku ze strany Evropského parlamentu a po poskytnutí humanitární a zdravotní pomoci byla v roce 2015 propuštěna vězněná aktivistka Lejla Junusová. Ve svém [usnesení](#) z roku 2017 Parlament odsoudil únos a zadržování azerského novináře Afgana Muchtarliho a vyjádřil znepokojení nad situací sdělovacích prostředků v Ázerbájdžánu. V lednu 2019 Parlament přijal [usnesení](#), v němž vyzval k okamžitému propuštění blogera vystupujícího proti korupci Mehmána Hüsejnova a dalších politických vězňů. Hüsejnovovi a několika dalším bloggerům, novinářům a představitelům politických stran a nevládních organizací byla v březnu 2019 udělena milost.

Oficiální meziparlamentní vztahy byly v roce 2016 po čtyřletém přerušení obnoveny. V květnu 2018 se v Baku konalo 15. zasedání Výboru pro parlamentní spolupráci EU-Ázerbájdžán, které bylo završeno společným prohlášením. V textu byly zdůrazněny především možné užší hospodářské vztahy, které mají být navázány na základě jednání o nové dohodě, dále byl vyzdvižen význam jižního koridoru pro přepravu zemního plynu, význam pokroku v oblasti lidských práv a svobod, demokracie a právního státu a také potřeba co nejdříve dosáhnout mírového a trvalého řešení konfliktu o Náhorní Karabach. V červenci 2018 přijal Parlament usnesení o jednáních o nové dvoustranné dohodě, v němž zdůraznil, že prohlubování vztahů je podmíněno prosazováním a dodržováním základních hodnot a zásad demokracie, právního státu, řádné správy a dodržování lidských práv a základních svobod Ázerbájdžánem.

B. Sledování průběhu voleb

Ázerbájdžán navštívili poslanci Evropského parlamentu, kteří se účastnili volebních pozorovatelských misí OBSE/ODIHR. Nicméně vzhledem k tomu, že všechny volby, jejichž konání tyto mise v zemi dosud pozorovaly, byly z hlediska mezinárodních požadavků považovány za nevyhovující, a že vydaná doporučení nebyla dodržena, se Parlament rozhodl, že k parlamentním volbám v roce 2015 ani k prezidentským volbám v roce 2018 pozorovatele nevyšle. Mise ODIHR v souvislosti s prezidentskými volbami v roce 2018 uvedla, že volby „proběhly v restriktivním politickém prostředí a na základě

právního rámce, který omezuje základní práva a svobody, což jsou předpoklady pro skutečné demokratické volby“.

Michal Jiráček
04/2019

